

УДК: 553.94 (477)

К.В. БЕЛОВА, магістрант, НТУ «ХП»

АНАЛІЗ ВУГІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ – ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ У РИНКОВИХ УМОВАХ

Розглянуто ключові проблеми вугільної промисловості України. Проаналізовано сучасне положення, виробнича потужність і кількість діючих вуглевидобувних підприємств. Наведено можливі шляхи досягнення стратегічної мети розвитку галузі

Рассмотрены ключевые проблемы угольной промышленности Украины. Проанализировано современное положение, производственная мощность и количество действующих угледобывающих предприятий. Приведены возможные пути достижения стратегической цели развития отрасли

In this work addressing the key problems of the coal industry in Ukraine. The modern position, production capacity and the number of operating coal mines. The above ways of achieving the strategic goal of the industry

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими або практичними завданнями. Для України видобуток вугілля є стратегічно важливим напрямком розвитку економіки країни. Від стабільності функціонування вугільної промисловості залежить стан суміжних галузей – металургії та електроенергетики. Більше чверті працівників промисловості Донбасу зайнято у вугільній галузі, тому розвиток міст та збереження людського потенціалу у цих областях безпосередньо залежить від стану та перспектив розвитку вугільної галузі. Сьогоднішній стан державних підприємств вугільної промисловості неодноразово привертав увагу влади до необхідності приватизації шахт, розробці й реалізації програми приватизації шахт, а також інших інноваційних та перспективних заходів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, формулювання цілей статті. Проаналізувати сучасний стан вугільної промисловості, причини збитковості шахт, існуючі підходи до реструктуризації галузі, а також розглянути шляхи досягнення стратегічної мети розвитку галузі – основні цілі публікації статті.

Для досягнення поставленої мети у статті були запропоновані основні підходи реструктуризації та шляхи досягнення стратегічних цілей розвитку галузі.

Сучасний стан вугільної галузі в Україні залишається незадовільним. Простежується падіння видобутку вугілля при одночасному прогнозуванні розвитку цих тенденцій у майбутньому. Для вугільних підприємств України характерним є низький технічний рівень видобутку вугілля, значна зношеність основних фондів (80–90%), нестача фінансових ресурсів на їх оновлення; незадовільне матеріально-технічне забезпечення (понад 95% шахт експлуатуються без реконструкції понад 20 років).

Споживання вугільної продукції за групами (рис. 1) визначається за двома пріоритетними напрямками – на виробництво коксу та електричної енергії (69% від загального обсягу) та комунальне господарство, промислові підприємства тощо.

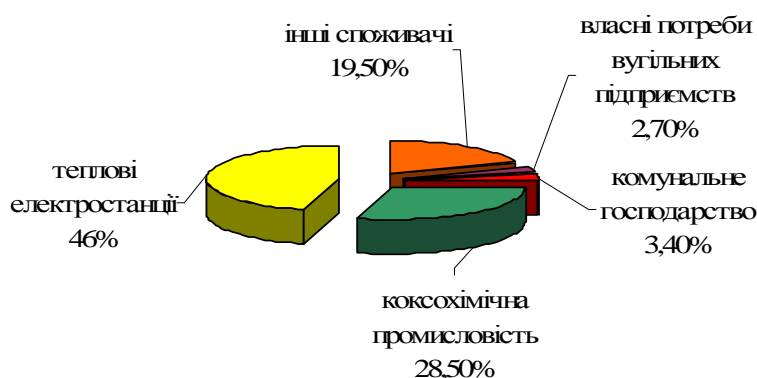

Рис. 1. Структура витратної частини балансу вугілля у 2009 році

Прогнозні запаси вугілля в Україні становлять 117,5 млрд. тонн, у тому числі 56,7 млрд. тонн – розвідані запаси, з них енергетичних марок – 39,3 млрд. тонн. Балансові запаси вугілля на діючих шахтах складають 8,7 млрд. тонн, з яких 6,5 млрд. тонн промислових, у тому числі майже 3,5 млрд. тонн, або 54% енергетичного.

Через недостатні обсяги капітальних вкладень у вугільну промисловість Україна має найстаріший серед країн СНД шахтний фонд, а його прискорене старіння призвело до формування негативного балансу виробничих потужностей. Зниження їх обсягу набуло сталої тенденції, яка вже є катастрофічною.

За період 1995 – 2009 рр. виробнича потужність вугледобувних підприємств (рис. 2) зменшилась з 192,8 млн. тонн до 91,5 млн. тонн на рік або майже в 2,1 рази. При цьому останнім часом виробничі потужності використовуються лише на 85%.

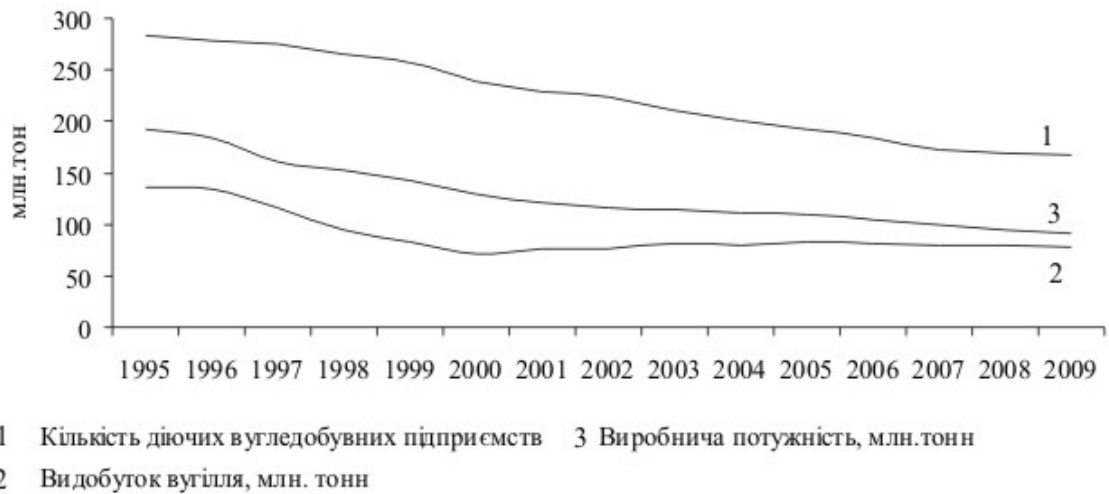

Рис. 2. Виробнича потужність та кількість діючих вугледобувних підприємств

Майже 96% шахт вугледобувних підприємств понад 20 років працюють без реконструкції (рис. 3). Через повільну реструктуризацію галузі в експлуатації знаходиться значна кількість дрібних і середніх збиткових неперспективних шахт.

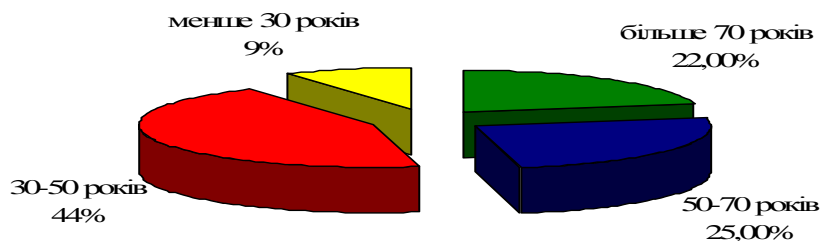

Рис. 3. Розподіл шахт за термінами експлуатації

Загрозливих масштабів набув знос активної частини промислово-виробничих фондів галузі. Із семи тисяч одиниць основного стаціонарного устаткування дві третини цілком відпрацювали свій нормативний термін експлуатації і потребують негайної заміни.

У загальному парку діючого вугледобувного та прохідницького устаткування питома вага механізованих комплексів та прохідницьких

комбайнів нового технічного рівня становить лише третину (рис. 4), а нових навантажувальних машин і стрічкових конвеєрів – близько 15,0 %. На шахтах, що розробляють круті пласти, майже 60,0 % видобутку вугілля забезпечується відбійними молотками [1].

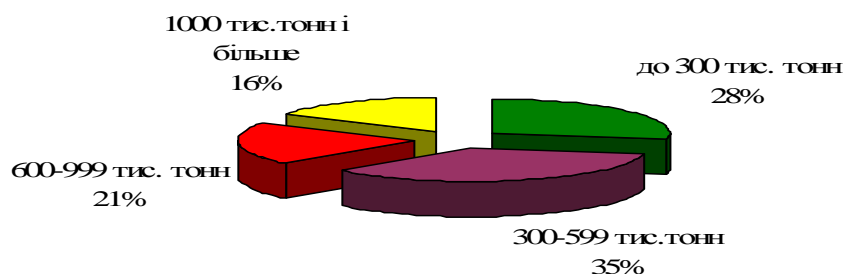

Рис. 4. Розподіл шахт за виробничою потужністю

Результати дослідження. Ключові проблеми вугледобувної галузі можна представити:

1. на державному рівні:

- не вирішеність питань адаптації механізму ціноутворення на вугільну продукцію до умов ринкових відносин;
- відсутність ринкових механізмів та стимулів для підвищення ефективності вугільних підприємств;
- неефективна система управління галуззю, яка постійно ускладнюється через чисельні необґрунтовані реорганізації;
- правова нерегульованість відносин власності у галузі, яка призводить до неузгодженості інтересів держави та бізнесу;
- низький рівень менеджменту на державному рівні, що знижує ефективність використання державної власності у вугільній промисловості та стримує створення правових засад і організаційно-економічних механізмів для взаємовигідного залучення бізнесу у розвиток вугледобувного виробництва;
- не вирішеність питань екологічної безпеки в процесі ліквідації вугільних шахт;
- невідповідність цін на гірничошахтне обладнання та вугільну продукцію, що потребує обмеження монополю високих цін заводів-виробників або підвищення ціни на вугілля;
- непрестижність шахтарської праці (перш за все, зменшення рівня оплати праці порівняно з працівниками інших професій), не вирішеність соціальних проблем;

2. на рівні шахт:

- у край застарілий морально та фізично зношений шахтний фонд, що визначає його низьку інвестиційну привабливість для здійснення інноваційної моделі модернізації та розвитку вугільної промисловості;

- низька конкурентоспроможність вітчизняного вугілля через його високу собівартість та низьку якість, що потребує переходу обліку вугільної продукції у товарному вимірюванні, як це прийнято у світовій практиці;

- хронічна нестача коштів (власних, державної підтримки, запозичень, недержавних інвестицій) як на забезпечення поточного функціонування, так і для розвитку вугледобувних підприємств.

Шляхи досягнення стратегічної мети розвитку галузі:

- адаптація вугледобувних підприємств до ринкових умов господарювання та створення дієвих правових умов для залучення недержавних інвестицій у розвиток галузі;

- раціональне використання надр за рахунок докорінного технологічного оновлення виробництва;

- на базі створення ринкових умов та підвищення економічної самостійності шахт при участі держави покращити фінансові можливості реконструкції шахт;

- структурні перетворення у галузі за рахунок чіткого розмежування функцій між суб'єктами управління на всіх ієрархічних рівнях [2].

Висновки.

Проаналізувавши сучасний стан вугільної промисловості можна зробити висновок, що прискорене старіння шахтного фонду і, як наслідок, зменшення виробничих потужностей призвело до зниження обсягу видобутку вугілля, що недостатньо для забезпечення потреб національної економіки та призводить до імпорту вугілля. Стратегічна мета розвитку вугільної промисловості полягає у потребі збереження існуючого виробничого потенціалу галузі за умов його оновлення і підвищення ефективності функціонування.

Список джерел інформації: 1. Білоус Ю.В. Реструктуризація вугільної промисловості України: наміри, результати, перспективи / Ю.В. Білоус. // Національна безпека і оборона. – 2003. – № 8. – С. 13 – 16. 2. Саприкін В.В. Реформування української вугільної промисловості / В.В. Саприкін. // Національна безпека і оборона. – 2004. – № 11. – С. 3 – 4.

Надійшла до редколегії 16.05.2010